

Крижановська Ольга Олександрівна,
*доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української та зарубіжної літератури
ДЗ «Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КИТАЙСЬКОЇ ТА ЯПОНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» історія китайської та японської літератур вивчається у курсі «Історія світової літератури» для здобувачів освіти спеціальностей 035 «Філологія. Мова і література (китайська, англійська)», 035 «Філологія. Мова і література (японська, англійська)». Дисципліна забезпечує підготовку конкурентоздатних фахівців, ознайомих із закономірностями й особливостями розвитку літератури зарубіжних країн у контексті світової культури від Античності до сучасності; творчістю найвідоміших письменників зарубіжних країн; мистецькими й філософськими течіями на різних етапах розвитку світової культури. Завдання курсу – сформувати у студентів цілісне уявлення про соціокультурні, історичні й мистецькі чинники розвитку літератури в зарубіжних країнах у різні періоди розвитку людства; аналіз та інтерпретація знакових художніх творів зарубіжної літератури; формування необхідних загальнокультурних, фахових і особистісних компетенцій здобувача освіти, здатного до креативного вирішення питань в педагогічній і науковій діяльності, патріота своєї держави. Мета та завдання курсу сприяють досягненню програмних результатів і забезпечують реалізацію загальних та фахових компетентностей.

Освітній компонент «Історія світової літератури» розраховано на 3 семестри (2, 4 та 6), обсяг – 12 кредитів. У модулях 2 та 4 семестру вивчаються теми, що репрезентують основні етапи розвитку світової літератури: Модуль 1. «Антична література – Література Відродження», Модуль 2. «Література XVII – XIX ст.», Модуль 3. «Модернізм у літературі кінця XIX – початку XX століття», Модуль 4. «Зарубіжна література другої половини XX – XXI століття. У п'ятому

та шостому модулях 6 семестру вивчається історія національної літератури відповідної спеціальності: китайська або японська.

Розглянемо особливості вивчення історії китайської літератури. Починаємо вивчення історії літератури Китаю у п'ятому модулі «Давня китайська література – література XIV століття». Тут аналізуємо фольклор, легенди та міфи давнього Китаю, з'ясовуємо спільне та відмінне в китайській та античній міфології. На нашу думку, вивчаючи пам'ятники давньої літератури Китаю, необхідно розглянути витoki релігійного світогляду та ранні конфуціанські літературні пам'ятки, з'ясувати сутність конфуціанства та його роль у сучасному світі. Звертаємося до «Канону змін», вчення Конфуція «шляхетний муж», розглядаємо тексти «Бесіди та судження», «Велике вчення», «Книга про середину». Вивчення давньої літератури передбачає також звернення до ранньої даоської літератури, зокрема до трактатів «Чжуан Цзи» та «Хуайнань-Цзи». У п'ятому модулі аналізуються ранні пам'ятники індивідуальної поезії III – VI ст. (перший пам'ятник китайської пісенної поезії «Ши-цзін» («Книга пісень»), поема Цюй Юаня «Лісао», Чускі строфи), традиційна китайська лірика (поезії Цао Цао, Цао Пі, Цао Чжи, Тао Юань-Мін, Се Лін-Юнь, Бао Чжао) та література періоду Лючао (твори Сима Цянь, Лін-Юнь, Гань Бао, Лю І-цін). З'ясування жанрово-родових особливостей літератури доби Тан передбачає вивчення поетичної творчості Ван Вей, Лі Бо, Ду Фу та Бо Цзюй-І та новелістики цього періоду (твори Юань Чжень, Чень Хун, Бо Сінь-цзян, Лі Гун-цзо, Шень Цзі-цзі та Ду Гуан-тін). Вивчення літератури доби Сун передбачає врахування особливостей епічного жанру біцзі та поетичного жанру цзи, тому що вони є своєрідними феноменами періоду. Доба Сун подарувала світу творчість таких митців: Лі Юй, Оуян Сю, Ван Ань-ши, Су Ши, Лі Цін-чжао, Лю Ю та Сінь Ці-Цзі.

Велике значення у цьому модулі має вивчення перших китайських романів, які вплинули на розвиток цього жанру («Трицарство» Ло Гуаньчжун, «Річкові заплави» Най-Ань Ши, «Подорож на Захід» У Ченень, «Квітки сливи у золотій вазі» Ланлінський пересмішник). Завершується п'ятий модуль вивченням

китайської драми XIII-XIV ст. (ранні форми китайського театру, південний театр (нань сі), драми Гуань Ханьцін «Образа Доу Е», Ма Чжи-юань «Осінь у Ханському палаці», Ван Ши-фу «Західний флігель»).

Шостий модуль «Література Китаю XVII – XXI ст.» розпочинаємо вивченням літературного процесу XVII – XVIII ст.: поетичної творчості видатних авторів часу (Юань Мей, Чжао І, Хуан Цзин-жень, Чжан Вень-тао), відомих епічних творів (новелістики Пу Сунліна, романів Цао Сюецінь «Сон у червоному теремі» та У Цзин-Цзи «Неофіційна історія конфуціанців»), відкриттів «китайського Шекспіру» Тан Сяньцзу, драматургії Цзян Шицюаня, Ян Чао-Гуаня та Хун Шен.

Художньо-стильові особливості епосу, лірики та драми XIX століття починаємо вивченням тунчанської школи наслідування поезії, драматичних творів цінцзюй, публіцистики та художнього перекладу доби. Акцентуємо на творчості Лу Сіня, його психологічних творів «Нотатки божевільного» та «Справжня історія А-к'ю», перекладі «Заповіту» Т. Шевченка.

Китайська література початку XX ст. презентована епічними творами Лі Баоцзя («Наше чиновництво», «Коротка історія цивілізації», «Живе пекло»), У Вояо («Секрет збагачення», «Нотатки про подорожі по Шанхаю», «Дев'ять життів», «Море ненависті»), Лю Е («Подорож Лао Цаня») та Цзен Пу («Квіти у морі зла»), поетичними творами видатних митців (Чень Саньлі, Чень Янь, Хуан Цзуньсянь, Су Маньшу, Лю Яцзі, Гао Сюй, Чень Цюйбін, Ма Цзюньбу, Цю Цзінь), з'ясуванням художніх особливостей драматургії об'єднань «Весняна іва» та «Товариство нової драми».

Найбільша складність репрезентації історії китайської літератури модуля виявляється у вивченні літературного процесу XX – XXI ст. Культура й мистецтво XX століття в Китаї зазнали великого впливу ідеології та контролю з боку держави. Враховуючи певні особливості історичного розвитку Китаю, розглядаємо літературний період «Нехай розквітають сто квітів, хай змагаються сто шкіл», діяльність літературних груп та об'єднань «Товариство вивчення літератури», «Творчість», «Сонце», «Без назви», «Товариство, в якому немає

необхідності», «Ліга лівих письменників Китаю», творчість митців ХХ ст. Мао Дуня, Ба Цзиня, Лао Ше, Тянь Ханя. Аналізуючи літературний процес межі ХХ – ХХІ століття, характеризуємо літературні напрямки («література шрамів», «література дум про минуле», «література реформ», «література пошуків коріння»), твори Гао Сінцзяня «Гора душі» / «Чудотворні гори» та «Біблія однієї людини».

Літературний процес ХХІ ст. репрезентуємо як синтез традиції та новацій в художній творчості митців. Вивчаємо сучасну жіночу прозу (твори Бін Сінь, Дін Лін, Чжан Цзе, Те Нін), сучасну китайську поезію (Хай Цзі, Хань Дун, Го Чен, Ян Лянь, Чан Яо, Фу Тянь Лін) та прозу (Цзай Цзюнь, Вей Хой, Чі Лі, Шань Са, Ван Мен, Фен Цзіцай, Су Тун).

Вивчення історії японської літератури базується на таких же хронологічних принципах. Два модулі шостого семестру репрезентують основні етапи розвитку літературного процесу Японії. П'ятий модуль присвячено вивченню від давньої японської літератури до літератури ХVІ століття. Починається модуль з вивчення теми «Легенди та міфи давньої Японії. Фольклор», розглядаються ранні пам'ятки японської літератури. Літературу епохи Нара (VІІ-VІІІ ст.) репрезентовано пам'ятниками «Кодзікі», «Ніхонгі» («Ніхон Сьокі») та «Сьоку Ніхонгі», «Фудокі».

Велику увагу в 5 модулі приділяємо вивченню одного з найпотужніших періодів японської літератури – періоду Хейан (VІІІ–ХІІ ст.). Розглядаємо мистецькі та культурні чинники, що вплинули на літературний процес, акцентуємо на жіночий складовий періоду Хейан (Мурасакі Сікібу «Гендзі-моногатарі», Сей Сьонагон «Записки в головах», лірика Митицуна-но Хаха). У цей час набувають особливого значення жанри «дзуйхіцу» та «ніккі» (щоденникова література, Кі-но-Цураюкі «Тоса-ніккі»), порівнюємо репрезентацію духовного світу особистості в японських дзуйхіцу та європейській літературі потоку свідомості, простежуємо вплив східної філософії на світову культуру.

Література періоду Камакура (XII-XIV ст.) репрезентується вивченням витоків театрального мистецтва, драматичних творів та жанрових особливостей гункі–моноготарі («Повість про дім Тайра») й ренга. Завершується п'ятий модуль вивченням літератури періоду Муроматі (XIV – XVI ст.). Також наприкінці модулю у рамках заняття «Театральний фестиваль Японії» подається огляд театрів Японії, характеристика естетики кожного з них. Здобувачі освіти, розподілені по групам, готують відеопрезентації театрів, показують уривки з драматичних творів у театральній стилістиці Но, Кьоген, Кабукі, Дзьорурі, Йосе та Бунраку.

У шостому модулі «Література Японії XVII – XXI ст.» вивчається літературний процес XVII – XVIII ст. Акцентується на періодах творчості Тікамацу Мондзаемону («японський Шекспір»), його впливі на розвиток літератури Японії, розглядаються співробітництво драматурга з театром Кабукі, вивчаються драматичні твори «Самогубство закоханих у Сонедзакі» та «Самогубство закоханих на острові Амі». Вивчаючи Тікамацу Мондзаемона, необхідно звернутися до уривків з театральних постановок митця, такий підхід дозволяє більш глибоко зрозуміти естетику японського театру, авторську, режисерську та акторську майстерність. На нашу думку, розуміння унікальності японської літератури неможливо без звернення до творчості Іхара Сайкаку – письменника XVII ст., який започаткував прозу укійо-дзосі (книги про мінливий світ), поєднував мовний демократизм, психологізм, реалістичність, еротизм, романтизм та глибоке розуміння людської природи. За життя Сайкаку був визнаний класиком японської літератури. Звертаючись до творів «П'ять жінок, які віддалися коханню» та «Історія любовних пригод самотньої жінки», акцентуємо на кальних особливостях, психологізмі, побудові сюжету та розкритті характерів.

Значна увага приділяється вивченню жанрів хайка та хайбун, аналізу традиційних та оригінальних образів, що представлено в поезіях Мацуо Басьо та поетів його школи (Бусон, Ісса).

Розгляд літературного процесу XIX століття побудовано на огляді історичних подій, зокрема, скасуванню закритої політики та відкриттю світові,

це дозволяє зрозуміти головні тенденції цього періоду, літературні зв'язки з європейським мистецтвом, дослідити особливості перекладів творів світової літератури японською мовою. Вивчається творчість Морі Огай («Vita sexualis»).

Японська література XX–XXI ст. у курсі репрезентована творчістю Акутагава Рюноске («Нос», «Расьомон»), Кавабата Ясунарі («Танцівниця з Ідзу»), Юкія Місіма («Мій друг Гітлер»), Рю Муракамі («Діти з камери схову»), Банана Йосімото («Кухня»), Харукі Муракамі («Погоня за вівцею», оповідання), Ое Кендзабуро («Особистий досвід. Обійняли мене води до душі моєї»).

Зазначимо, що вивчення історії китайської та японської літератур потребує значно більшого часу, ніж два модулі. Намагаючись вирішити цю проблему, збільшуємо обсяг матеріалу для самостійного опрацювання, пропонуємо здобувачам освіти різні форми роботи, зокрема, проектну діяльність, яка дозволяє творчо презентувати результати роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія українського та китайського письменства: перекладацькі інновації у львівській «Alma mater». Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 492 с.
2. Бондаренко І. Жага кохання. Антологія японської жіночої поезії (IV–XX ст.). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. 512 с.
3. Бондаренко І. Японські поети. Біографічний словник. Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. 368 с.
4. Ісаєва Н. Китайська жіноча проза: ревізія канону: монографія. Київ: Логос, 2017. 415 с.
5. Мандаринове сузір'я: антол. стародав. поезії Китаю в переспівах Р. Качурівського. Львів: Тріада Плюс, 2006. 136 с.
6. Мовні та літературні зв'язки України з країнами Сходу. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 472 с.
7. Розкоші і злидні японської поезії: японська поезія в контексті світової та української літератури (Наукова монографія). Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. 566 с.